

7. Pensionssystemets framtid i tre scenarier

För att belysa hur olika utvecklingsförlopp på lång sikt kan påverka det allmänna pensionssystemets finansiella ställning och pensionernas storlek presenteras framskrivningar av pensionssystemets utveckling på 75 års sikt.

Underlaget till detta avsnitt är främst baserat på beräkningar utförda i Pensionsmyndighetens Pensionsmodell, även myndighetens Typfallsmodell har använts. Dessa modeller finns tillgängliga på [myndighetens hemsida](#) >. Framskrivningarna av pensionssystemet utgår som vanligt från systemets ekonomiska ställning vid senaste årsskifte. Förra året fanns det farhågor att covid-19 utbrottet skulle ha en stor påverkan på pensionssystemets finansiella ställning. Pensionsavgifterna för 2020 var dock något större än 2019 trots den ökande arbetslösheten, och AP-fondernas marknadsvärde den 31 december 2020 var högre än 2019. Den högre dödligheten bland äldre fångas inte upp av modellsimuleringarna eftersom de baseras på föregående års demografiska antaganden från statistiska centralbyrån.

Inkomstpensionssystemets långsiktiga finansiella ställning beskrivs i tre olika utvecklingsförlopp, tre scenarier. De tre scenarierna benämns basscenario, optimistiskt scenario och pessimistiskt scenario. Det finns även ett alternativt basscenario där pensionsåldrarna följer den förväntade riktåldern. Tre aspekter på den finansiella ställningen tas upp:

- avgiftsnettot
- fondstyrkan
- balanstalet

Avgiftsnettot är skillnaden mellan systemets avgiftsinkomster och pensionsutbetalningar. I framtidsscenarierna har, för bättre jämförelse, avgiftsnettot uttryckts i procent av summan av inbetalda avgifter, vilket innebär att volymeffekten av den långsiktiga tillväxten i ekonomin rensas bort. Idag uppgår avgiftsnettot till -10,4 procent av avgiftssumman.

Tabell 7.1 Inkomstpensionssystemets finansiella sparande^a

miljarder kronor

	2020
Primärt finansiellt sparande	
Avgiftsnetto	
Avgifter	295
Pensioner	-326
Summa Avgiftsnetto	-31
Förvaltningskostnader med mera	-2
Summa Primärt finansiellt sparande	-33
Avkastning	
Räntor	8
Aktieutdelning	17
Summa Avkastning	25
Finansiellt sparande	-8

a. Vissa smärre avvikelser från nationalräkenskapernas bokföring kan förekomma.

Avgiftsnettot motsvarar (efter avdrag för förvaltningskostnader med mera) systemets *primära* finansiella sparande. Det totala finansiella sparandet innefattar därtill AP-fondernas avkastningsnetto, som består av ränteinkomster och aktieutdelningar.

Det finansiella sparandet bidrar till förändringen i AP-fondernas storlek. Här tillkommer emellertid förändringar i värdepapprens marknadsvärden, vilka ibland är av betydande storlek, uppåt eller nedåt. År 2020 var buffertfondens (Första–Fjärde samt Sjätte AP-fonden) totala avkastning 133 miljarder kronor.

Fondstyrkan är det marknadsvärderade buffertfondkapitalet dividerat med årets pensionsutbetalningar. Fondstyrkan visar hur många års pensionsbetalningar som fonden kan finansiera. År 2020 uppgick fondstyrkan till 5,2 år.

Balanstalet är ett sammanfattande mått på inkomstpensionssystemets finansiella ställning. Balanstalet är kvoten mellan systemets totala tillgångar och dess skulder. Tillgångarna utgörs av avgiftstillgången med tillägg av AP-fondernas marknadsvärden. (Se närmare [kapitel 4 Så fungerar den allmänna pensionen](#) och [bilaga B Matematisk beskrivning av balanstalet](#)). Balanstalet beräknat på tillgångar och skulder per den 31 december 2020 uppgick till 1,0824.

Inkomstpensionssystemets framtida finansiella ställning beror på utvecklingen av flera faktorer av demografisk och ekonomisk natur. De tre scenarier som studeras skiljer sig åt i följande avseenden:

- Den demografiska utvecklingen
- Förändringen av genomsnittsinkomsten
- Avkastningen på AP-fonderna

De detaljerade antagandena för scenarierna redovisas sist i detta kapitel under rubriken [Beräkningsantaganden i de tre scenarierna](#).

En nyckelfaktor i den demografiska utvecklingen är antalet **avgiftsbetalare**. Det antalet bestäms av antalet personer i förvärvsaktiv ålder och andelen av dessa som har förvärvsinkomst eller annan pensionsgrundande och avgiftsbelagd inkomst. Utvecklingen av antalet personer i förvärvsaktiv ålder beror främst på nettoinvandringens storlek och – på längre sikt – födelsetalen. Utvecklingen av antalet avgiftsbetalare har betydelse för systemets finansiella ställning. Pensionerna och de förvärvsarbetandes intjänade pensionsrätter skrivs årligen upp med förändringen av genomsnittsinkomsten (inkomstindex alternativt balansindex de år balanseringen är aktiverad). Om antalet personer som har inkomst och betalar avgift växer, blir resultatet att såväl avgiftsnettot, buffertfonden och balanstalet ökar.

Förändringen i de förvärvsaktivitas **genomsnittsinkomst** spelar en begränsad roll för pensionssystemets finansiella sparande. Pensionerna knyts till

inkomstindex, som följer genomsnittsinkomsten. En förändrad medelinkomst medför en motsvarande förändring av både avgiftsinflödet och pensionsutbetalningarna. Följaktligen får ändrad medelinkomst i princip ingen effekt på avgiftsnettot. Däremot påverkas naturligtvis inkomstpensionens köpkraft i hög grad av förändringen av inkomstindex.

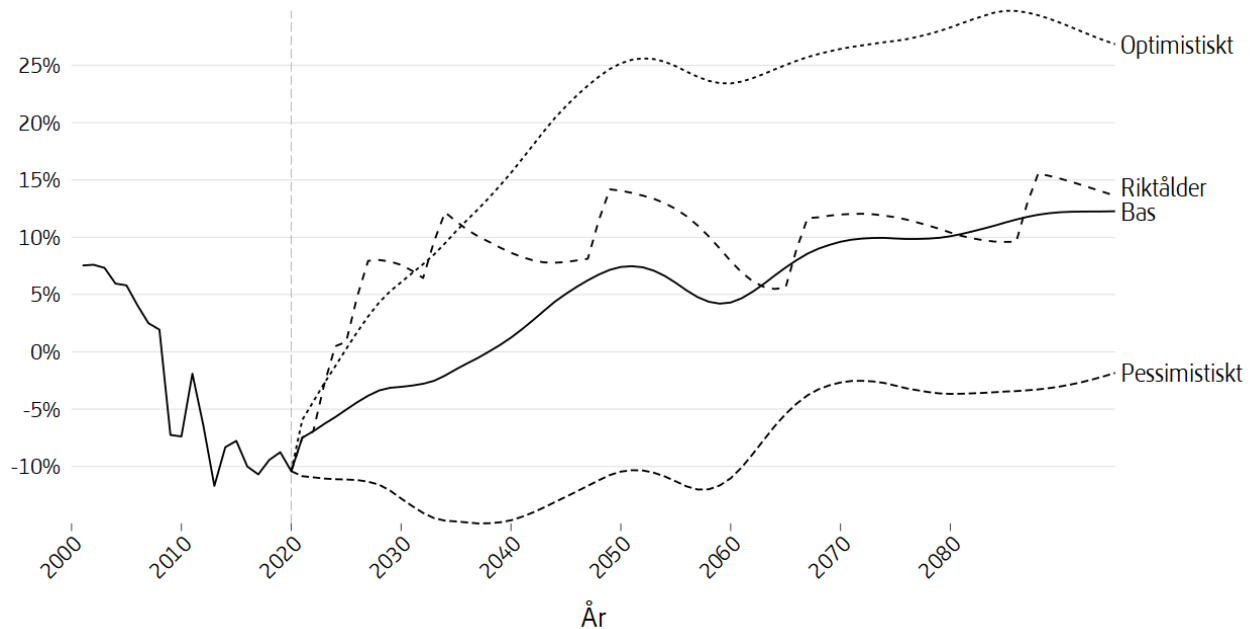
Avkastningen på AP-fonderna påverkar buffertfondens storlek och därmed fondstyrkan och balanstalet. Den negativa effekten på fondstyrkan och balanstalet av en svag utveckling av avgiftsnettot kan kompenseras av hög avkastning på fondkapitalet. I basscenariot antas en årlig real avkastning på 3,25 procent, i det optimistiska scenariot 5,5 procent och i det pessimistiska scenariot 1,0 procent. För fondstyrkan och balanstalet är differensen mellan avkastningen och genomsnittsinkomstens utveckling av betydelse. Det beror på att både pensionsutbetalningarna och systemets pensionsskuld växer i takt med genomsnittsinkomsten, samtidigt som AP-fondernas marknadsvärden växer med avkastningen och ingår i täljaren både för måttet på fondstyrka och i balanstalet, se [bilaga B Matematisk beskrivning av balanstalet](#).

Sammanfattningsvis kan sägas att för bas- och det pessimistiska scenariot är avgiftsnettot negativt under många år framöver. Pensionsutbetalningarna beräknas således överstiga avgiftsinkomsterna i dessa scenarior.

Avgiftsnettot

Avgiftsnettot är som tidigare nämnts differensen mellan avgiftsinkomsterna och pensionsutbetalningarna i relation till avgifterna. Eftersom årskullarna i befolkningen är olika stora och i viss utsträckning har arbetat olika mycket, kommer systemets avgiftsinkomster och pensionsutgifter att variera över tiden. För att de tre framtidsscenariernas avgiftsnetton bättre ska kunna jämföras med varandra har avgiftsnettot dividerats med scenariots influtna avgifter. Därmed elimineras den volymeffekt som de olika tillväxttakterna har på avgiftsnettot uttryckt i kronor.

Figur 7.1 Avgiftsnetto



Influtna avgifter minus pensionsutbetalningar som andel av influtna avgifter i procent.

Avgiftsnettot blev negativt första gången år 2009 och beräknas vara så under många år framöver i det pessimistiska och basscenariot. Skälet är att 1940-talets stora årskullar nästan helt lämnat arbetskraften och gått i pension. De negativa balanseringarna 2010, 2011 och 2014 syns i diagrammet i form av en förbättringar av avgiftsnettot eftersom pensionsutbetalningarna sänktes. Omkring 2020 börjar avgiftsnettot långsamt att förbättras och avgiftsunderskottet att långsamt minska. Från 2038 väntas inkomsterna vara större än utgifterna i basscenariot. Den främsta anledningen till detta är att 1990- och 2010-talets stora årskullar är i yrkesverksam ålder samtidigt som antalet 1960-talister med pensionsutbetalningar sjunker, se [figur 7.10](#) i slutet av kapitlet. Om pensionrelaterade åldersgränser höjs enligt förslagen i Ds 2019:2 (Höjda åldersgränser i pensionssystemet och i andra trygghetssystem) och sker utefter förutsättningarna i SCB:s befolkningsframskrivning från 2020 blir avgiftsnettot positivt redan 2024¹. Vid varje höjning av riktåldern förbättras avgiftsnettot för att sedan minska tills nästa höjning av riktåldern. Minskningen beror på att pensionsutbetalningarna blir högre än i basscenariot i och med att man skjuter på pensioneringen.

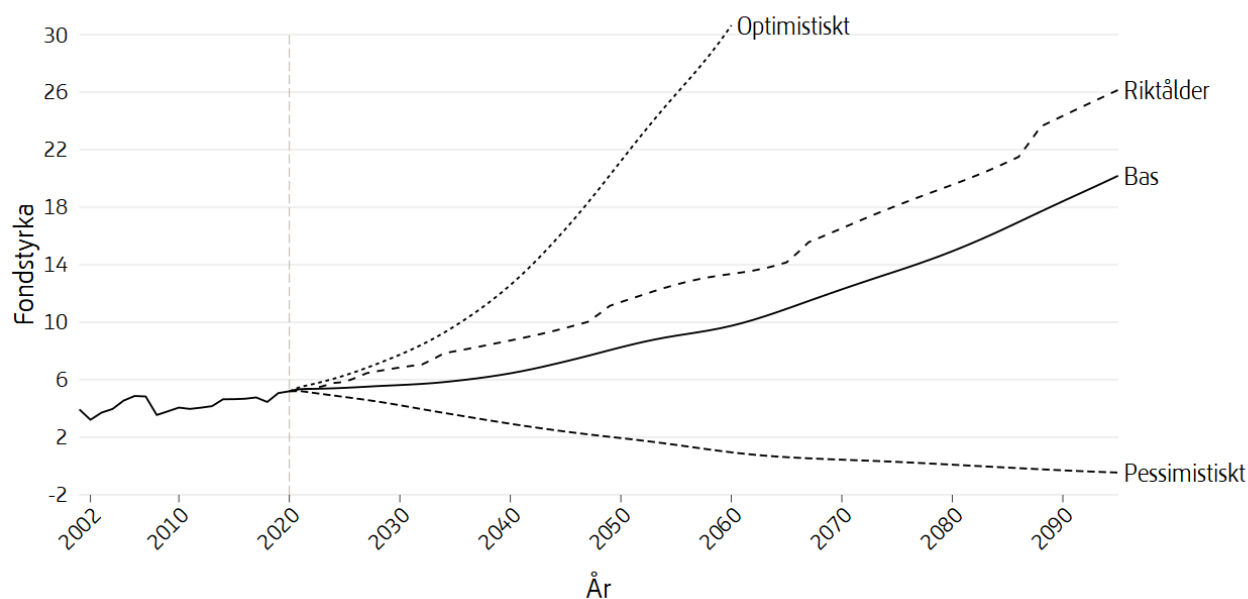
Demografins påverkan avspeglas också i krönen och dalarna i figuren ovan. Att tidpunkterna för krön och dalar skiljer sig mellan det pessimistiska och de övriga scenarierna beror på olika demografiska antaganden. I det pessimistiska scenariot är avgiftsnettot negativt under hela perioden men i det optimistiska är det negativt fram till och med 2025. Det pessimistiska scenariot har en låg nettoinvandring, lägre födslotal och högre medellivslängd, se [figur 7.10](#).

Buffertfonden – fondstyrkan

Buffertfondens storlek uttrycks i termer av fondstyrka, det vill säga fondkapitalet vid årets slut dividerat med årets pensionsutbetalningar. Fondstyrkan visar hur många års pensionsutbetalningar som fonden, utan framtida avgiftstillskott eller avkastning, kan finansiera. Att buffertfonden utvecklas olika i de tre framtidsscenarierna beror på skillnaderna i avgiftsnetto och skillnaderna i antagen fondavkastning.

I genomsnitt har fondstyrkan varit 4–5 år sedan 1990. Vid utgången av 2020 var fondstyrkan 5,2 år.

Figur 7.2 Fondstyrka



Buffertfondens storlek i relation till årets pensionsutbetalningar.

I **basscenariot** ökar fondstyrkan eftersom avgiftsnettot antas ha en positiv utveckling i kombination med att fondernas avkastning (3,25 procent) väntas överstiga genomsnittsinkomstens utveckling (1,8 procent). Om pensionsåldrarna höjs i takt med **riktåldern** blir fondstyrkan ännu högre eftersom avgiftsnettot blir positivt tidigare än i basscenariot utan pensionsåldershöjningar.

I **det optimistiska scenariot** växer fondstyrkan snabbare än i basscenariot vilket förklaras av en kraftigare förbättring av avgiftsnettot samt en större skillnad mellan fondavkastningen (5,5 procent) och genomsnittsinkomstens utveckling (2,0 procent). År 2028 motsvarar fondens storlek 7 års pensionsutbetalningar.

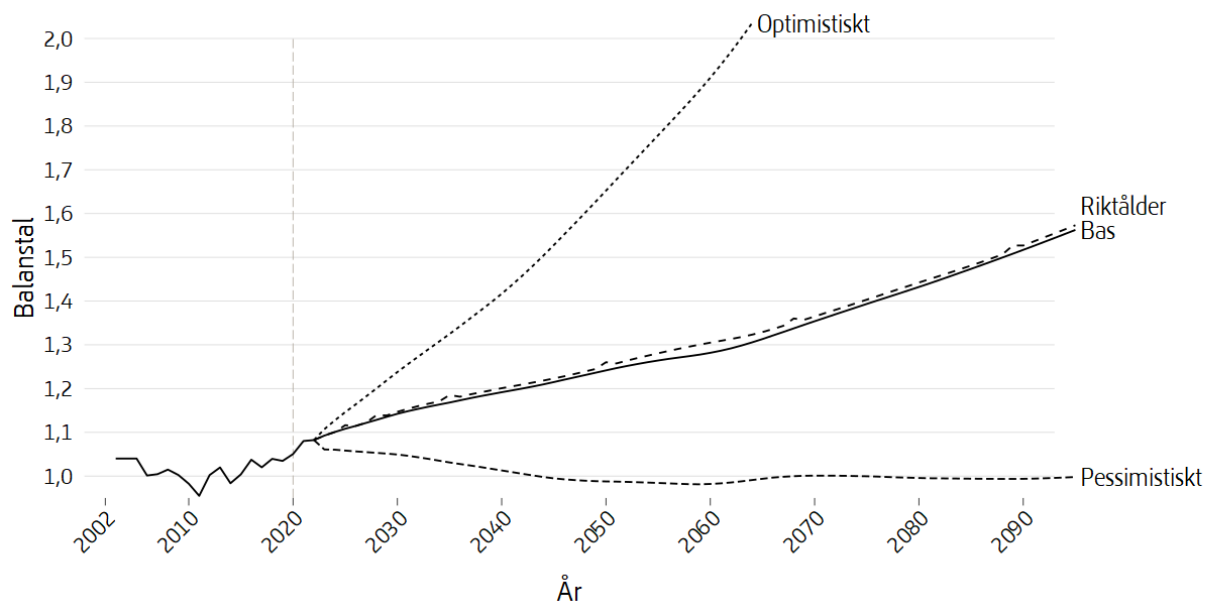
I **det pessimistiska scenariot** är genomsnittsinkomstens utveckling lika stor som fondavkastningen (1,0 procent). På grund av den ogynnsamma ålderssammansättningen töms fonden år 2083 för att därefter fortsätta att sjunka.

Balanstalet

Inkomstpensionens finansiella ställning uttrycks genom en kvot: systemets tillgångar i förhållande till pensionsskulden (se avsnitt [Annan ränta än inkomstindex – balansering i kapitel 4](#)). När kvoten är mindre än ett är skulderna större än tillgångarna. En kvot på 2,0 innebär att tillgångarna är dubbelt så stora som skulderna och systemet är då i princip fullfonderat, det vill säga buffertfonden, avgiftstillgången och pensionsskulden är lika stora.

År 2010 aktiverades balanseringen och den upphörde 2018. När balanseringen är aktiverad "förräntas" pensionerna och pensionsbeholdningen med förändringen i inkomstindex och balanstalet. Så länge balanseringen är aktiv är den ackumulerade indexeringen lägre än vad indexeringen skulle ha varit utan balansering men de år då balanstalet är större än ett under en balanseringsperiod är indexeringen högre än vad inkomstindexeringen motsvarar.

Figur 7.3 Balanstal



$(\text{Avgiftstillgång} + \text{buffertfond}) / \text{Pensionsskuld}$

I **basscenariot** är balanstalet över ett under hela framskrivningsperioden. I basscenariot förstärks balanstalet successivt på grund av demografiska faktorer och genom att buffertfonden ger bättre avkastning än inkomstindex. Balanstalet når nivån 1,1 omkring 2024, en nivå som enligt förslaget i

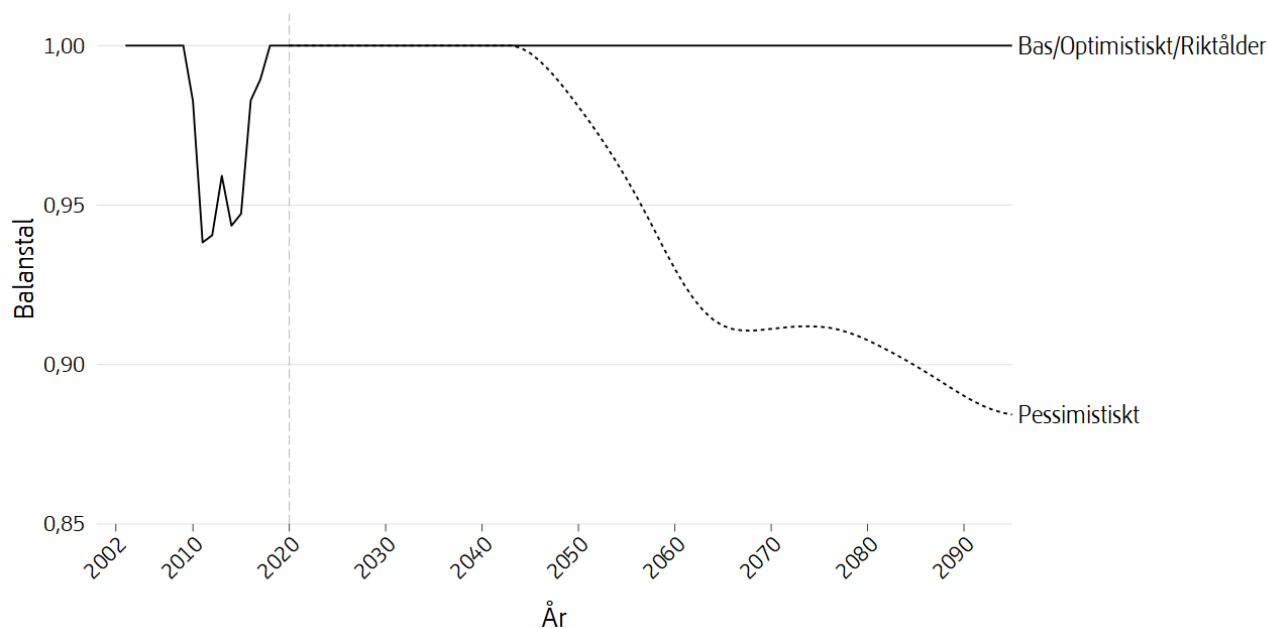
“Utdelning av överskott i inkomstpensionssystemet” (SOU 2004:105) skulle innebära att utdelningsbara överskott föreligger. Något sådant förslag har dock inte lämnats till Riksdagen. I **Riktåldersalternativet** och basscenariot följer kurvorna varandra eftersom antagandena är desamma och att de ökande pensionsrätterna innebär en lika stor ökning av pensionsskulden.

I **det optimistiska scenariot** är balanstalet också över ett under hela framskrivningsperioden. Från och med 2023 överstiger balanstalet 1,1.

I **det pessimistiska scenariot** är balanstalet mellan 0,981 och strax över ett under hela framskrivningsperioden. En ny balanseringsperiod inträffar år 2044. Efter år 2069 och för några följande år är balanstalet precis över ett men därefter lägre igen.

Figuren för balanstalet visar inte det dämpade balanstalet utan balanstalet som mått över den finansiella ställningen hos pensionssystemet. Det dämpade balanstalet är det som i kombination med inkomstindex påverkar uppräkningsen av pensionerna och pensionsbehållningarna under balanseringsperioder. Effekterna av detta visas i [figur 7.4](#). Den balanseringsperiod som startar 2044 i det pessimistiska scenariot fortsätter under hela framskrivningsperioden trots att balanstalet blir temporärt större än ett i slutet av 2060-talet.

Figur 7.4 Inkomstjusterat balansindex



Balansindex / Inkomstindex

Premiepensionen

Förutom framskrivningar av fördelningssystemets utveckling har Pensionsmyndigheten beräknat premiepensionens utveckling under samma period. Scenarierna är desamma: bas, optimistiskt, pessimistiskt och basalternativet med riktåldershöjningar.

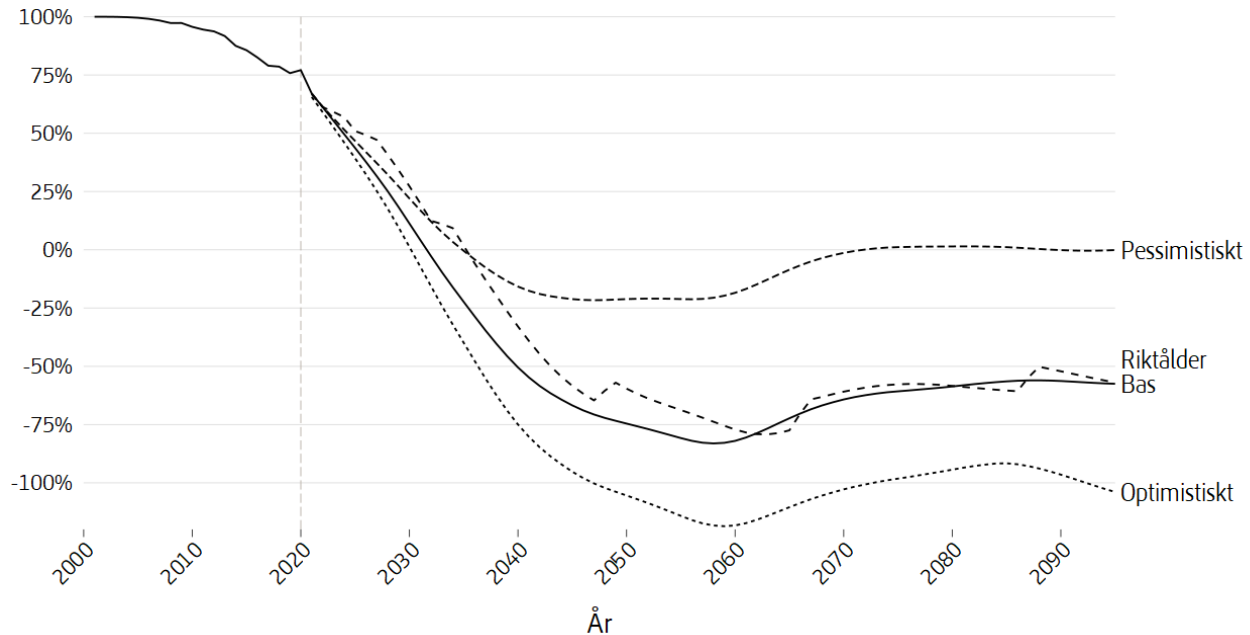
Kalkylen utgår, något förenklat, från att premiepensionens avkastning är likformigt fördelad för olika åldrar, samt att den är konstant under hela simuleringsperioden. Det är naturligtvis inte realistiskt, variationen år från år kommer sannolikt påminna om den höga variation som varit historiskt. Eftersom kalkylens syfte är att påvisa långsiktiga, genomsnittliga egenskaper bortses ändå från den förväntade volatiliteten.

Alla tre scenarier har samma historiska utveckling av premiepensionens fondavkastning fram till och med startåret för framskrivningarna. Den genomsnittliga tidsviktade fondavkastningen från premiepensionens start 1995 till 2020 uppgår till 5,4 procent. Fondavkastningen antas därefter vara densamma som i det optimistiska och pessimistiska scenariernas antagande om den reala buffertfondavkastningen. Det innebär 5,5 procent för det optimistiska och 1,0 procent för det pessimistiska scenariot. I basscenariot är premiepensionsavkastningen 3,90 procent. Till detta kommer inflation på 2,0 procent. Förutom avkastningen inom premiepensionen finns ett antagande om den årliga räntan i den så kallade tillfälliga förvaltningen, tiden från det att pensionspremien betalas av arbetsgivaren eller staten tills den placeras på pensionssparares konto. Det rör sig om ett ungefärligt tidsspänn på 18 månader. Räntan i den tillfälliga förvaltningen antas vara nominellt 2,75 procent i bas, 3,0 procent i det optimistiska och 1,0 procent i det pessimistiska scenariot. Utöver avkastningen på kapital belastas premiepensionskontona med en administrationsavgift som antas vara 0,39 procent av premiepensionskapitalet per år.²

Premiepensionssystemet är relativt ungt som pensionssystem. Intjänandet började först 1995. Endast personer födda 1938 eller senare har kunnat tjäna in premiepension, för födda 1938 tillföll endast 4/20 av intjänandet inkomst- och premiepensionssystemet och resterande del tillföll tilläggspensionen. Från 1995 till och med 1998 var avgiftsuttaget 2 istället för nuvarande 2,5 procent, vilket medförde att den lägsta faktiska avsättningen var då 0,4 procent av pensionsunderlaget. Systemet växer dock snabbt. Personer födda 1970 var 25 år när inbetalningar till systemet påbörjades. När dessa närmar sig pensionsåldern omkring 2035–2040 kommer de ha kunnat tjäna in till premiepensionen mer eller mindre under hela sin aktiva tid. Omkring 2060 kommer de flesta som är pensionärer att ha kunnat tjäna in till premiepension hela sitt yrkesversamma liv och premiepensionen kommer då att vara i sin mogna fas.

Ett illustrativt mått på systemets mognadsfas är avgiftsnettot, det vill säga skillnaden mellan systemets inkomster och pensionsutbetalningar. Detta divideras på samma sätt som tidigare med avgifterna själva.

Figur 7.5 Avgiftsnetto för premiepensionen



Influtna avgifter minus pensionsutbetalningar som andel av influtna avgifter i procent.

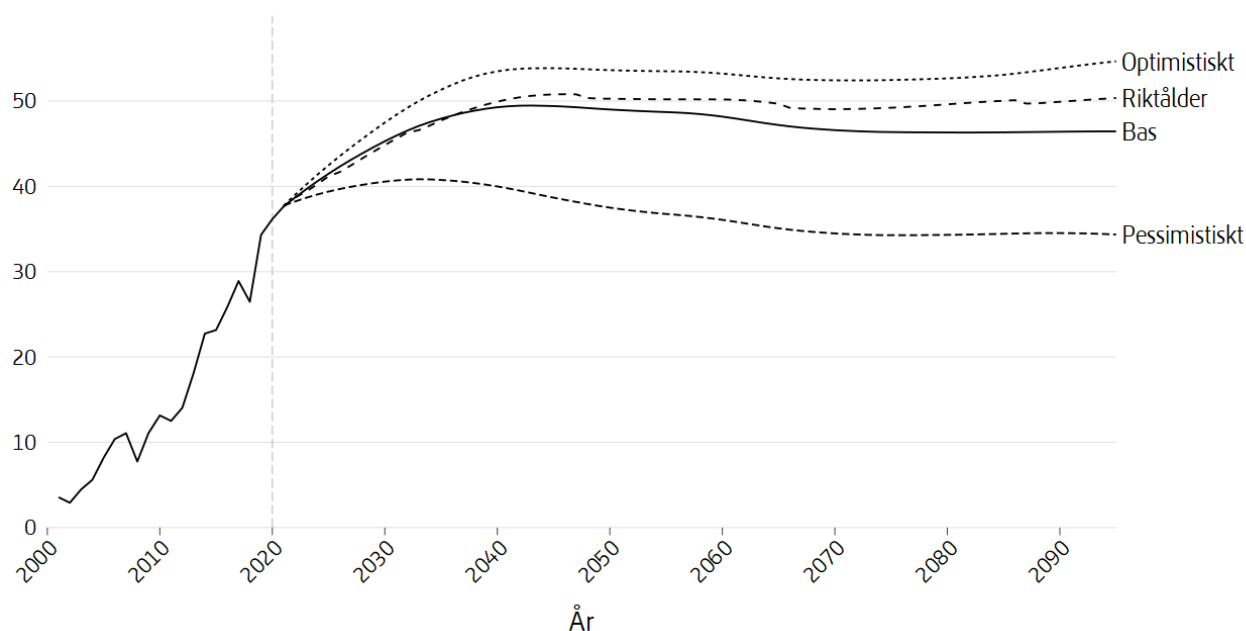
Avgiftsnettot är nästan 100 procent i början, eftersom den utbetalda volymen är försvinnande liten. Ju fler av dagens yngre årskullar som börjar pensioneras, desto större blir de utbetalningar som kommer att belasta nettot.

När systemet är infasat, efter år 2060, kommer avgiftsnettot i det pessimistiska scenariot att börja pendla runt noll. I scenariot ges ingen avkastning utöver lönetillväxten, i stället följer variationerna i avgiftsnettot den demografiska variationen av olika årskullar. Vid antaganden om en högre avkastning än lönetillväxt kommer premiepensionssystemets årliga utbetalningar att vara högre än de årliga pensionsavgifter som flyter in. Ju större avkastning desto större möjliga pensionsutbetalningar och därmed mer negativt avgiftsnetto. Avkastningen är ett extra inflöde av medel som betalas ut. I det optimistiska scenariot är överavkastningen, efter kostnader cirka 3,1 procent ($5,5 - 2,0 - 0,39$) per år. Under förutsättning av ett livslångt sparande blir då varje premieinbetalning värd 2–3 gånger mer än utan överavkastningen. Den höga variation i avkastning som vanligtvis är kopplad till ett högt risktagande framgår inte här. En mer komplett bild skulle visa även effekten av variationerna i avkastning.

Ett annat sätt att betrakta systemets mognad är att studera premiepensionsfondernas samlade storlek. Under uppbyggnadsfasen är premiepensionsfonden relativt liten. För en årskull är systemet moget om individerna kunnat tjäna in premiepensionsrätt i hela sitt yrkesverksamma liv. Systemet är moget i sin helhet när det helt består av sådana årskullar. Ifall alla årskullar hade samma storlek, samma inkomster i förhållande till

rådande inkomstnivå, följde varandras mortalitetsmönster och om deras överavkastning utöver lönetillväxten endast motsvarade den avdragna administrationsavgiften, skulle de årliga pensionsutbetalningarna vara lika stora som den sammanlagda årliga pensionspremien. Fondtillgången skulle då stabilisera sig på cirka 32–33 gånger årlig premieinbetalning. Det närmaste vi kan komma denna situation representeras i [figur 7.6](#) av det pessimistiska scenariot då befolkningstillväxten är dämpad och överavkastningen noll. Premiepensionsfondernas samlade storlek blir då 33 årsavgifter vilket motsvarar den förväntade genomsnittliga tiden som varje avgift ligger i fonden mellan inbetalning och utbetalning. Fonden kan ses som en 33-år lång rad av årliga inbetalningar vilka växer endast med den allmänna lönetillväxten. Samma summa som betalas in för varje år lämnar fonderna i form av utbetalningar. Då alla individer förr eller senare övergår från en yrkesaktiv period till livet som pensionär överförs årligen från sparfasen till utbetalningsfasen ungefär lika mycket som in- och utbetalas.

Figur 7.6 Premiepensionsfondernas storlek i relation till inbetalda avgifter under motsvarande år

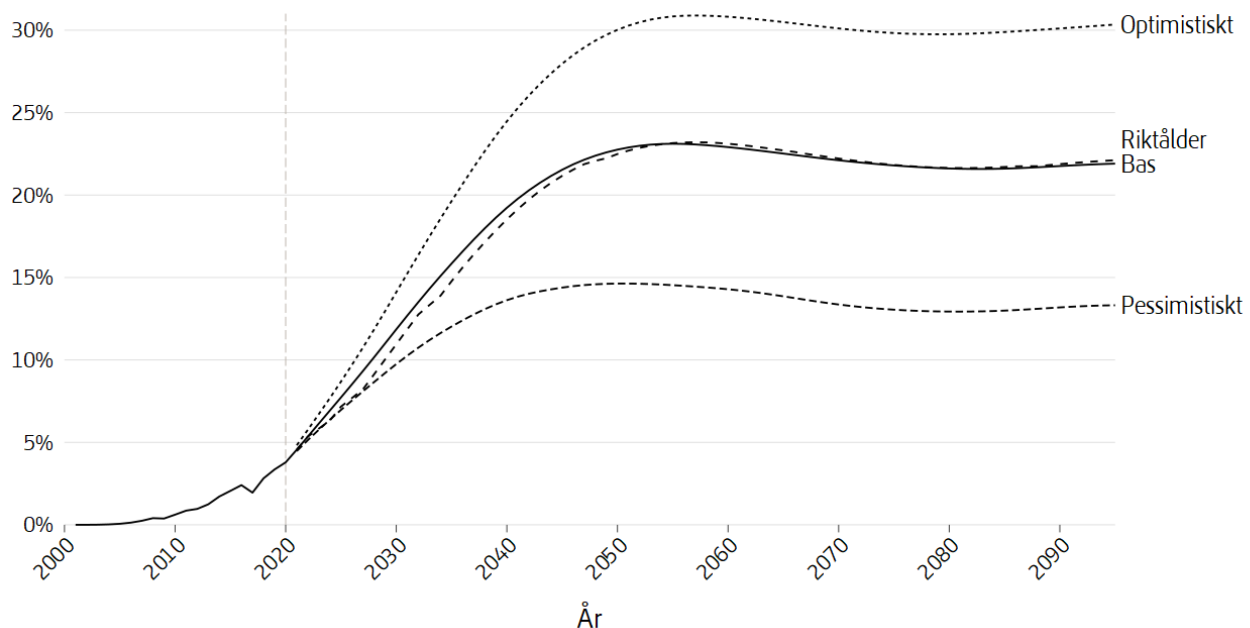


Både bas- och det optimistiska scenariot leder till en betydligt större premiepensionsfond på grund av de högre överavkastningsantagandena. Premiepensionsfonden växer snabbare än avgiftsinkomsterna. Detta kommer att leda till högre utbetalningar av pension vilket framgick av [figur 7.5](#).

[Figur 7.6](#) kan sägas visa en fondstyrka, fondernas storlek i förhållande till inbetalningarnas storlek. I ett tidigt skede av premiepensionssystemets historia utan utbetalningar och utan överavkastning motsvarar fondstyrkan i princip antalet inbetalningsår.

Ett annat sätt att presentera premiepensionens framtida roll är att åskådliggöra den som en andel av den totala allmänna pensionen. Intjänande till premiepensionen började som sagt 1995. Detta gör att de årskullar som pensioneras idag endast får en liten del av sin pension från premiepensionen. Infasningen kommer pågå fram till 2040–2050 vilket medför att en allt större andel av pensionen kommer att utbetalas från premiepensionsfonderna. Av dagens avgifter går 13,5 procent (2,5/18,5) till premiepensionen. Utan överavkastning resulterar detta i att också pensionsutbetalningarna kommer att betalas med samma inbördes proportion. Vid antagandet om en överavkastning förändras bilden. I basscenariot utgör premiepensionen ungefär 22 procent av den inkomstgrundade allmänna pensionen. I det optimistiska scenariot är samma andel drygt 30 procent.

Figur 7.7 Premiepensionen som en andel av den inkomstgrundade allmänna pensionen



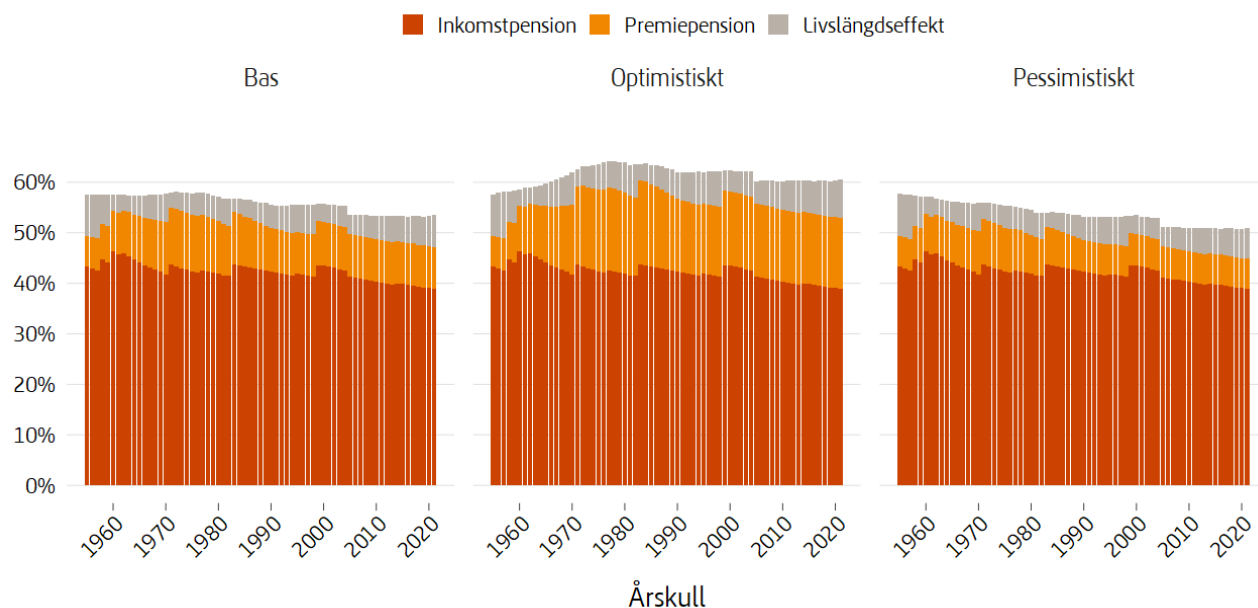
Pensionsnivåns utveckling för typfall

Nedan redovisas hur pensionen i förhållande till arbetsinkomsten utvecklas för typfall födda 1954–2020 i de tre olika scenarierna. Scenariernas effekt på pensionsnivån har renodlats genom att pensionerna har beräknats för en individ som började arbeta vid 23 års ålder och går i pension vid den så kallade riktåldern – den ålder när de allmänna socialförsäkringarna upphör (a-kassa, sjukersättning med mera) och grundskyddet för äldre träder in. Inkomsten för typfallen ökar i takt med den allmänna inkomstillväxten. Pensionsnivån utgör den allmänna pensionen vid riktåldern i relation till snittlönen de fem senaste åren för pensioneringen.

Notera att riktåldern uppgår idag till 65 år och att den förväntas höjas 2023 till 66 års ålder. Den berör årskullen 1958 som därmed inte får ta del av

grundskyddet vid 65 års ålder. År 2026 förväntas riktåldern åter höjas med ett år till 67 års ålder och det berör födda 1960. Därefter kommer riktåldern att höjas med cirka två tredjedelar av livslängdsökningen. Det sker dock med viss eftersläpning och stegvis.

Figur 7.8 Pension som andel av slutlön uppdelat på olika årskullar



Scenariernas pensionsnivåer vid riktåldern framgår av figuren ovan, ett för varje scenario. I figuren framgår även livslängdseffekten. Den utgör den totala inkomstgrundade allmänna pension som fås om typfallen senarelägger sin pensionering i den omfattning som krävs för att helt kompensera för livslängdsökningens negativa effekt på den månatliga pensionen. Med livslängdsökning avses perioden sedan 1994 när inkomst- och premiepensionssystemet skapades. Ett förlängt arbetsliv ger högre pension genom att nya pensionsrätter tjänas in, pensionskapitalet förräntas och att ett lägre delningstal används vid beräkningen av pensionen samt att även arvsvinster kommer till.³ I figuren ovan har den pensionsnivå som typfallen får vid sin högre pensionsålder och som krävs för att kompensera för livslängdseffekten markerats med ljusgrått.

I **basscenariot** sjunker pensionsnivån successivt efter varje riktåldershöjning för att vid riktåldern åter höjas. Höjningen beror på att den senare årskullen i typfallet arbetar ytterligare ett år. Den långsiktiga trenden är att pensionsnivåerna minskar. Ett skäl är avkastningen: de äldre årskullarna med längre pensionshistorik har i allmänhet en högre avkastning än den antagna framtida avkastningen. Ett annat skäl till lägre pensionsnivåer är att de minskade dödsriskerna sker för samtliga åldrar, 18–riktåldern, och därmed ges även lägre arvsvinster medan förändringen av riktåldern enbart tar hänsyn till den ökade livslängden efter 65 års ålder. Födda 1954 behöver arbeta fram till 67 år och 6 månader för att kompensera

sig för livslängdens urholkande effekt på pensionens månadsbelopp. Vid den pensionsåldern beräknas pensionen utgöra omkring 57 procent av den sista löneinkomsten. Den sjunkande pensionsnivån trots neutraliseringen beror som nämnt på den lägre genomsnittliga avkastningen för yngre personer. Om förvärvslivet förlängs så att livslängdsökningens effekt på pensionsnivån neutraliseras så stabiliseras pensionsnivån på omkring 56 procent i basscenariot.⁴

I de **optimistiska och pessimistiska scenarierna** är tillväxten i genomsnittsinkomsten högre respektive lägre än i basscenariot, liksom avkastningen på premiepensionen.

Balanseringen upphörde 2018 och är inte längre aktiverad. Inkomstpensionen förräntas (indexeras) med förändringen i medelinkomsten i samhället. Förhållandet mellan inkomstpensionen och slutlönen påverkas i så fall inte av reallönetillväxten. Inkomstpensionen i procent av slutlönen förblir oförändrad. Däremot blir naturligtvis inkomstpensionen lägre/högre uttryckt i kronor vid lägre/högre tillväxt.

Förhållandet mellan premiepensionssystemets avkastning och ökningen av genomsnittsinkomsten påverkar premiepensionens relativa storlek. Ju större den positiva skillnaden är mellan avkastningen och lönetillväxten, desto större andel kommer premiepensionen att utgöra. Pensionsnivån är högre för typfallen om de har en tjänstepension. Storleken på tjänstepensionen beror på avtalsområde men är omkring 20–25 procent av pensionen vid riktåldern vilket höjer pensionsnivån från drygt 50 procent till omkring 70 procent.

Livslängdseffekt och alternativ pensionsålder

I [tabell 7.2](#) nedan redovisas bland annat förväntad medellivslängd för årskullar födda 1930–2020 och som når 65 års ålder. Den återstående livslängden vid 65 års ålder förväntas öka från 17 år och 5 månader för personer födda 1930 till 25 år och 10 månader för personer födda 2020, en ökning med 8 år och 5 månader. Om personer som är födda år 2020 ska få samma pensionsnivå som de skulle ha fått om livslängden inte hade ökat måste en del av den ökade livslängden efter 65 år bestå av ytterligare arbete. För årskullen född 2020 måste arbetslivet förlängas tills de uppnår 72 år och 1 månad, detta mått kallas för alternativ pensionsålder. Under 2017 ändrade Pensionsmyndigheten sin formel för alternativ pensionsålder⁵. I departementspromemorian “Höjda åldersgränser i pensionssystemet och andra trygghetssystem” (Ds 2019:2) föreslås dock en annan formel som ger en lägre pensionsålder (riktålder) än den alternativa pensionsåldern och därmed lägre kompensationsgrad eftersom denna inte tar hänsyn till livslängdsförändringar före 65 års ålder. Personer födda år 2020 kommer trots högre pensionsålder att kunna se fram emot att vara pensionärer 3 år och 0 månader längre än personer födda 1930.

Tabell 7.2 Riktålder, alternativ pensionsålder och tid som pensionär^a

Årskull	... fyller 65 år	Förväntad livslängd vid 65	Förväntad riktålder	Tid som pensionär	... jämfört med årskull 1930	Alternativ pensionsålder
1930	1995	82 år 5 m	65 år	17 år 5 m	0 år 0 m	65 år 0 m
1935	2000	83 år 1 m	65 år	18 år 1 m	0 år 8 m	65 år 7 m
1940	2005	83 år 6 m	65 år	18 år 6 m	1 år 2 m	66 år 1 m
1945	2010	84 år 3 m	65 år	19 år 3 m	1 år 10 m	66 år 8 m
1950	2015	84 år 10 m	65 år	19 år 10 m	2 år 5 m	67 år 2 m
1955	2020	85 år 4 m	65 år	20 år 4 m	2 år 11 m	67 år 8 m
1960	2025	85 år 10 m	67 år	19 år 2 m	1 år 9 m	68 år 0 m
1965	2030	86 år 5 m	67 år	19 år 9 m	2 år 4 m	68 år 5 m
1970	2035	86 år 11 m	68 år	19 år 4 m	1 år 11 m	68 år 10 m
1975	2040	87 år 4 m	68 år	19 år 9 m	2 år 4 m	69 år 3 m
1980	2045	87 år 10 m	68 år	20 år 2 m	2 år 9 m	69 år 7 m
1985	2050	88 år 3 m	69 år	19 år 9 m	2 år 4 m	70 år 0 m
1990	2055	88 år 8 m	69 år	20 år 1 m	2 år 8 m	70 år 4 m
1995	2060	89 år 0 m	69 år	20 år 6 m	3 år 1 m	70 år 7 m
2000	2065	89 år 5 m	70 år	19 år 11 m	2 år 7 m	70 år 11 m
2005	2070	89 år 10 m	70 år	20 år 4 m	2 år 11 m	71 år 3 m
2010	2075	90 år 2 m	70 år	20 år 8 m	3 år 3 m	71 år 6 m
2015	2080	90 år 6 m	70 år	21 år 0 m	3 år 7 m	71 år 10 m
2020	2085	90 år 10 m	71 år	20 år 4 m	3 år 0 m	72 år 1 m

a. Tid som pensionär avser förväntad återstående livslängd vid förväntad riktålder.

Beräkningsantaganden i de tre scenarierna

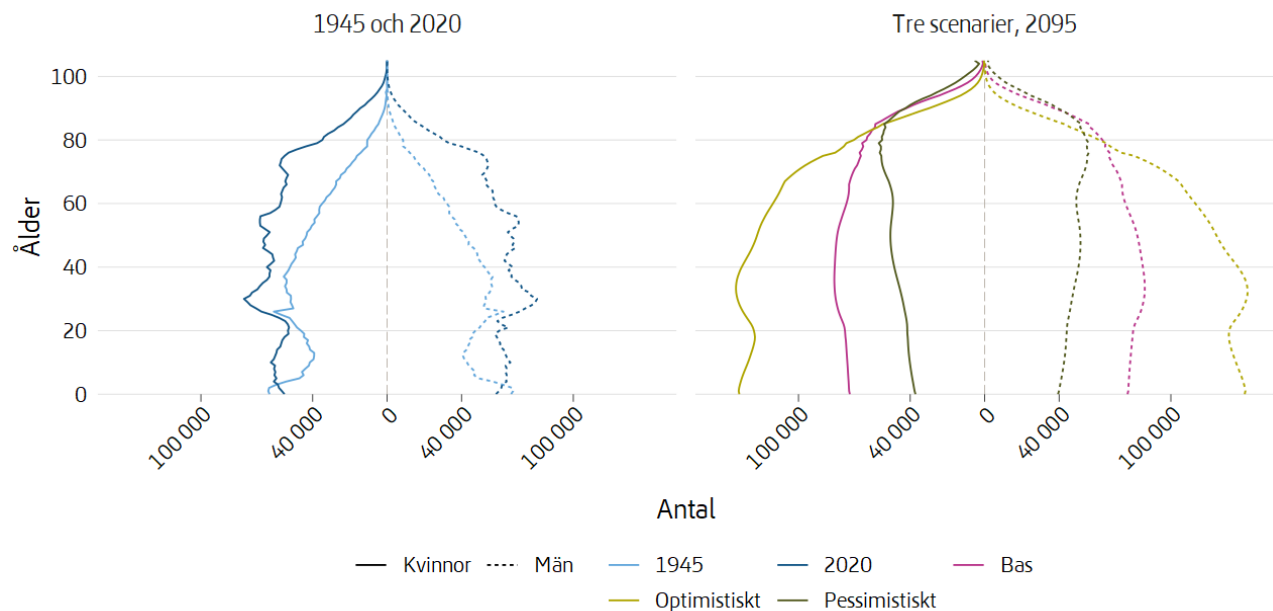
I [tabell 7.3](#) och [figur 7.9](#) nedan sammanfattas de tre scenariernas olika antaganden.

Tabell 7.3 Beräkningsgrunder

procent

	Bas	Pessimistiskt	Optimistiskt
Inflation	2,00	2,00	2,00
Förändring av genomsnittsinkomsten	1,80	1,00	2,00
Avkastning reallt netto efter fondbolagens avgifter			
Premiepensionsfonderna	3,90	1,00	5,50
Buffertfonden	3,25	1,00	5,50
Riksgälden	2,75	1,00	3,00

Figur 7.9 Befolkningen för 1945, 2020 och de tre scenariernas prognos för 2095



Basscenariot

Basscenarioets demografiska utveckling följer SCB:s senaste officiella befolkningsprognos från 2020. I den antas nataliteten på längre sikt stabiliseras till 1,86 barn per sverigefödd kvinna. Den förväntade medellivslängden för män födda 2020 är 81,5 år och förväntas öka till 85,4 år 2050. För kvinnor förväntas livslängden öka från 84,8 till 87,8 år under samma tidsperiod. Fram till prognosperiodens slut, 2094, ökar livslängden ytterligare ungefär 4 år för både män och kvinnor. Befolkningsprognosen från 2020 har en nettoinvandring på totalt 250 000 personer de kommande 5 åren. Därefter sjunker nettoinvandringen med några tusen personer per år för att stabiliseras kring strax över 20 000 personer per år. Basscenariot antar konstant sysselsättning, det vill säga att framtidens sysselsättning är samma som föregående års. Anledningen till detta är att SCB:s huvudalternativ innebär framtida sysselsättningsökningar för den äldre delen av befolkningen. Detta går numera att istället styra i Pensionsmyndighetens pensionsmodell med pensionsåldershöjningar. Den reala medelinkomsten antas öka med 1,8 procent per år. Buffertfondens reala avkastning antas till 3,25 procent per år. Från och med 2020 är den lägsta pensionsåldern 62 år.

För basscenariot med riktåldershöjningar är allt annat lika förutom att pensioneringstillfället förskjuts med ett helt år. Det innebär att den årskull som påverkas av höjd riktålder arbetar ytterligare ett år och de med transfereringar även får dessa ytterligare ett år. Eftersom dödligheten är densamma minskar tiden som pensionär med ett år.

Optimistiskt scenario

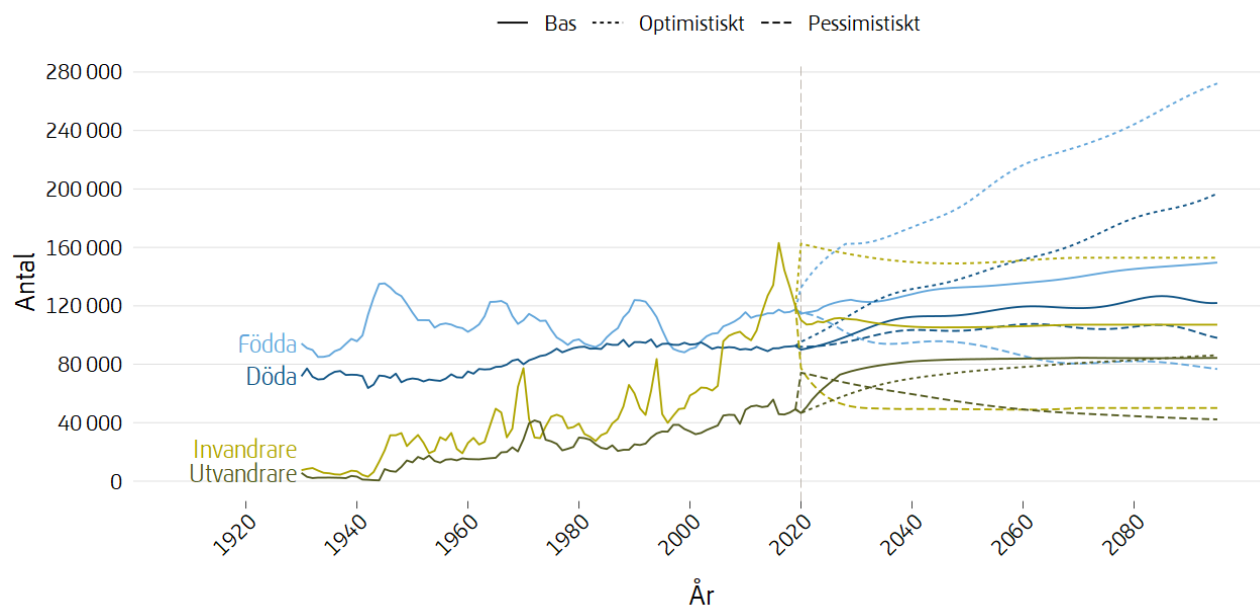
De demografiska antagandena avviker från basscenariot och baseras på SCB:s prognoser från 2018. Både nativiteten och nettoinvandringen är högre än i basalternativet. På lång sikt uppskattas nativiteten till 2,06 barn per sverigefödd kvinna. Den långsiktiga nettomigrationen antas ge ett positivt överskott på i snitt cirka 70 000 personer per år. Livslängden antas vara konstant och samma som 2019 års värden genom hela prognosperioden. Sysselsättningsantagandena är desamma som i basscenariot. Den reala ökningen av genomsnittsinkomsten är 2,0 procent per år efter 2020 och den reala avkastningen på buffertfonden antas i framtiden till 5,5 procent per år. Även avkastningen för premiepensionen antas realt vara 5,5 procent per år före förvaltningskostnader. Den tillfälliga förvaltningen av premiepensionen hos Riksgälden antas ge en ränta på 3,0 procent. Den lägsta pensionsåldern är 62 år från och med år 2020.

Pessimistiskt scenario

Det pessimistiska scenariots antaganden om nativitet och nettoinvandring är lägre än i basalternativet. Nativiteten antas vara ungefär 1,65 barn per sverigefödd kvinna. Nettoinvandringen är negativ under perioden 2022–2056 för att därefter vara cirka 5 000 personer per år. I det pessimistiska scenariot ökar medellivslängden snabbare än i basscenariot. Den förväntade återstående livslängden ökar från 84,5 år för kvinnor till 89,4 år 2050 och 95,0 år 2095. Motsvarande för männen är en ökning från 81,3 till 87,3 och slutligen till 93,5 år. Andelen sysselsatta antas oförändrad framöver. Den reala ökningen av genomsnittsinkomsten antas vara 1 procent per år. Buffertfondens, Riksgäldens och premiepensionsfondernas reala avkastning, efter förvaltningskostnader, antas också till 1 procent per år. Med en avkastning lika med ökningen i medelinkomsten bidrar, i princip, buffertfondens avkastning inte till den långsiktiga finansieringen av pensionerna. Buffertfonden blir demografiskt betingad och för systemets finansiering en neutral förvaring av pensionskapital. Antagandena i det pessimistiska scenariot innebär att avgiftsflödet växer långsamt i förhållande till den eftersträvade indexeringen i medelinkomsten. Det pessimistiska scenariot beskriver hur pensionerna påverkas av en långvarig svag utveckling med ogynnsam åldersstruktur. Den lägsta pensionsåldern är 62 år från och med år 2020.

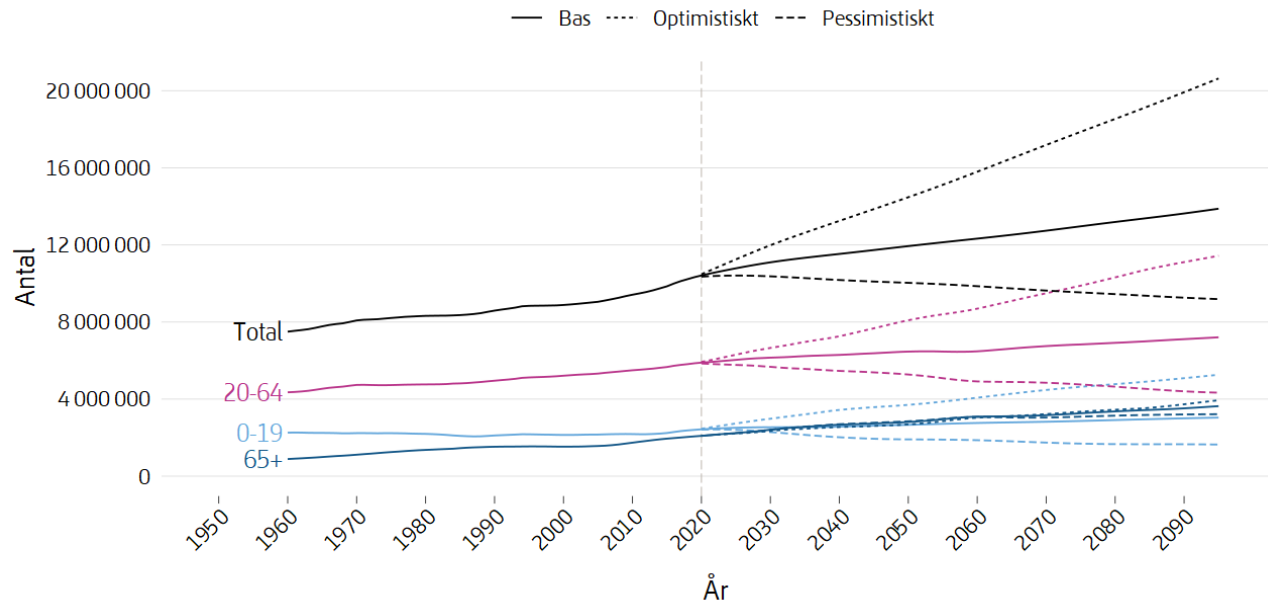
Beskrivning av scenariernas antaganden

Figur 7.10 Antal födda, döda, invandrade och utvandrade, 1930–2020 och antaganden fram till år 2095



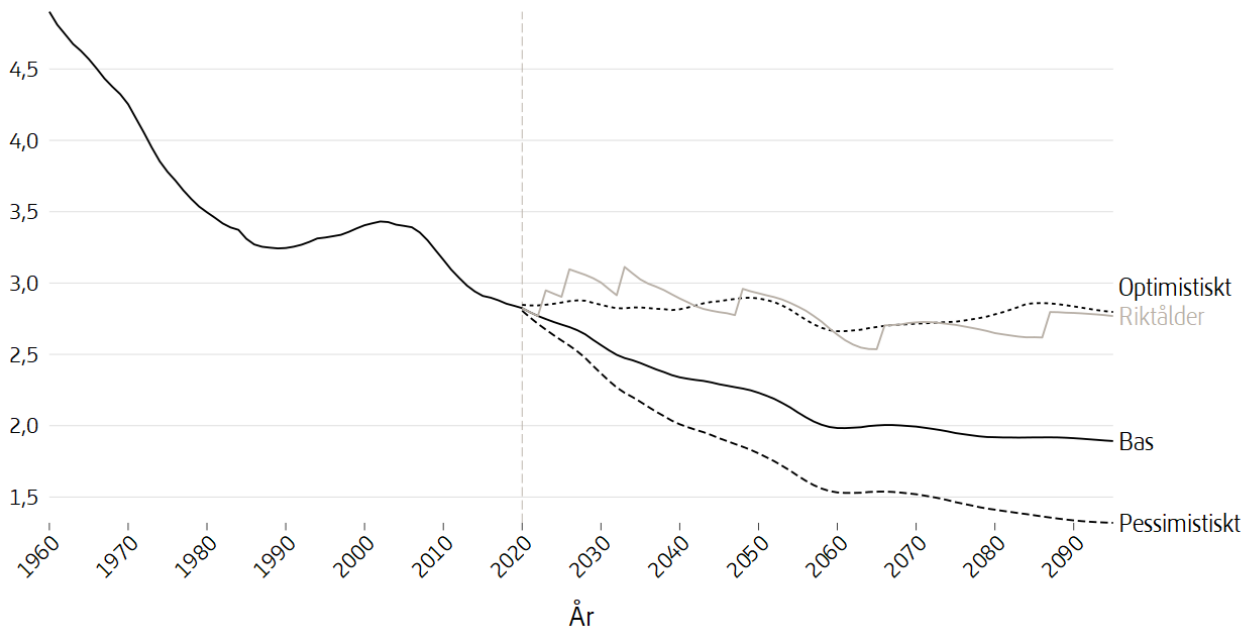
Diagrammet visar befolkningsutvecklingen sedan 1930 och antagandena 75 år framåt i tiden. De stora årskullarna på 1940-, 1960-, 1990- och 2010-talet framgår. Antalet döda ökar varje år, inte för att dödligheten ökar utan för att befolkningen växer. Topparna på invandringen är under 1960–1970-talet när arbetskraftsinvandring framför allt från Finland skedde. Ytterligare en topp inföll i början av 1990-talet när många flyktingar från bland annat forna Jugoslavien anlände. De senaste årens stora kullar av invandringen framgår också.

Figur 7.11 Befolkningens storlek



Totalbefolkningen ökar i både det optimistiska scenariot och basscenariot. Det beror på hög nativitet och nettoinvandring. Antalet personer över 65 år är i stort detsamma mellan scenarierna. De historiska uppgifterna är skattade.

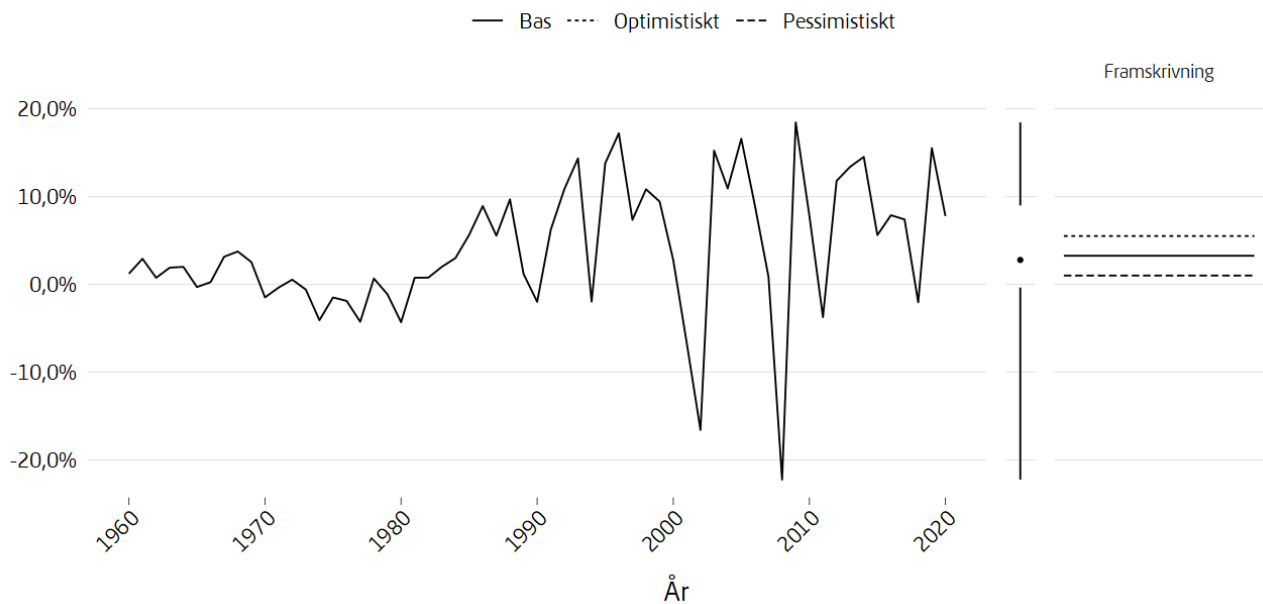
Figur 7.12 Försörjningskvoten 1960–2020 och prognos enligt SCB:s tre scenarier för 2021–2095



För de tre scenarierna beräknas försörjningskvoten som antal personer 20–64 år dividerat med antal personer äldre än 65 år. Försörjningskvoten för basscenariot har även beräknats med riktålder istället för att använda gränsen 65 år.

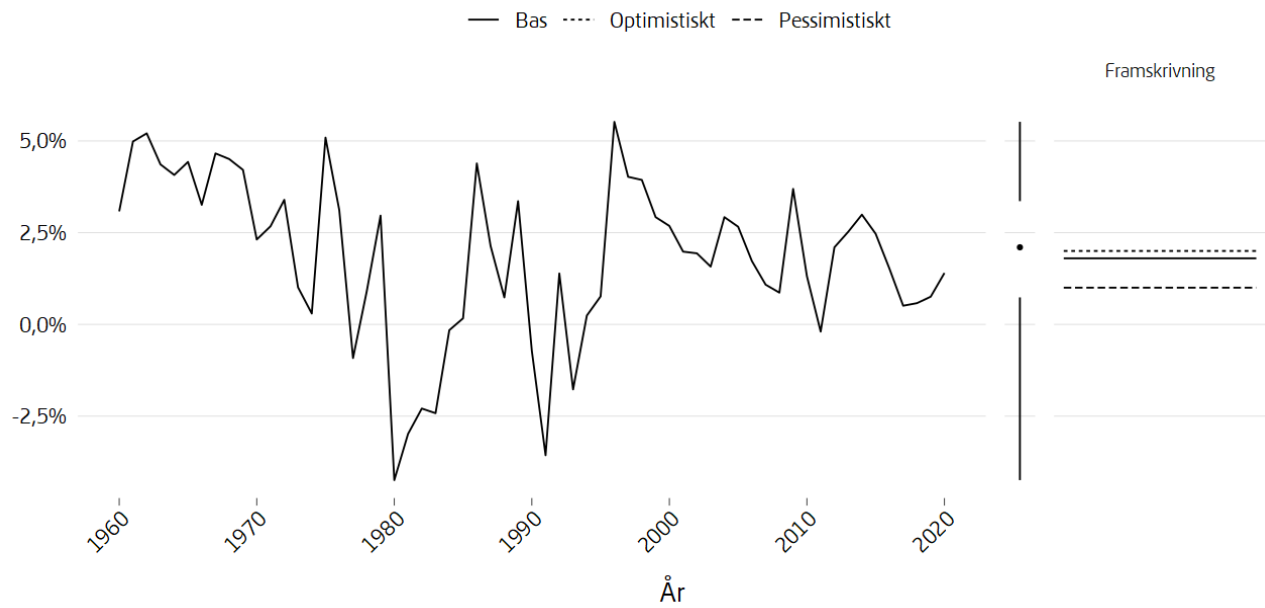
I figur 7.12 visas försörjningskvoten för äldre för de tre scenarierna samt för basscenariot med riktåldershöjningar. Vid varje riktåldershöjning flyttas en årskull från att ha tillhört de äldre till att tillhöra de förvärvsaktiva vilket leder till en tillfällig ökning av försörjningskvoten för äldre. För bas- och det pessimistiska scenariot med en fast åldersgräns på 65 år är försörjningskvoten stadigt sjunkande för äldre. Det pessimistiska scenariot sticker ut med nästan 1,35 personer i förvärvsaktiv ålder per äldre i slutet av simuleringsperioden. Detta beror på ogynnsam demografi med ökande livslängder, låg nettoinvandring i kombination med låg fertilitet.

Figur 7.13 Buffertfondens reala avkastning 1960–2020 och antaganden till 2095



Buffertfondens historiska avkastning de senaste 60 åren. Punkten mellan de vertikala linjerna är medianvärdet. Startpunkt för den övre vertikala linjen är 75:e percentilen, slutpunkten är maxvärdet. Startpunkt för den nedre vertikala linjen är 25:e percentilen, slutpunkten är minimivärdet.

Figur 7.14 Reallönetillväxt 1960–2020 och antaganden till 2095



Reallönetillväxtens utveckling de senaste 60 åren. Punkten mellan de vertikala linjerna är medianvärdet. Startpunkt för den övre vertikala linjen är 75:e percentilen, slutpunkten är maxvärdet. Startpunkt för den nedre vertikala linjen är 25:e percentilen, slutpunkten är minimivärdet. Källa: Medlingsinstitutet

Fotnoter

1. Pensionsmodellen använder ett naivt antagande att när riktåldern höjs, skjuter de försäkrade upp sin pensionering med ett helt år. De förvärvsaktiva arbetar därmed ett helt år till och får ett år kortare tid med pensionsutbetalningar. Det är inte troligt att detta kommer att inträffa.
2. Kostnaderna, 0,39 procent, är högre från och med detta år på grund av att de tidigare endast bestod av pensionsmyndighetens avgifter. Från och med detta år inkluderas även den genomsnittliga fondavgiften vilken var 0,21 procent år 2020.
3. Arvsvinsten kan ses som kompensation för risken att typfallet inte överlever fram till pensioneringen och inte får del av sin pension.
4. Notera att utfallet även beror på infasningen av systemet (år 1995 var det första år det var möjligt att tjäna in till premiepensionssystemet och i slutet av 2000 öppnades fondtorget för egna fondval).
5. Rapport från 2017: Formel för alternativ pensionsålder